

Leesstrategieën werken niet bij begrijpend lezen

Dominante rol onderwijsinspectie bij keuze methode

In het Nederlandse onderwijs wordt gebruik gemaakt van diverse methodes voor begrijpend lezen, schriftelijk of digitaal. Taalexpert Joop Stoeldraijer vertelt dat de leesstrategieën die kinderen van al die methodes moeten gebruiken, niet helpen om teksten beter te begrijpen. Niet alleen methodemakers kiezen voor leesstrategieën, maar de inspectie vindt het ook een goede zaak. "Scholen hebben echt het idee dat de inspectie het enorm belangrijk vindt dat er een methode voor begrijpend lezen gebruikt wordt. Ze gaan er ook zelf van uit dat het om die strategieën gaat. Het maakt dat kinderen een enorme hekel krijgen aan lezen en dat je dus het tegendeel bereikt van hetgeen je wilt bereiken."

“Met het leesplezier van kinderen in het algemeen gaat het steeds slechter, kinderen lezen minder en met minder plezier.” Joop Stoeldraijer, leesexpert van Edux, een adviesorganisatie voor onderwijsontwikkeling, vertelt over zijn onderzoek naar begrijpend lezen.

“Onderzoek, zoals het laatste PISA-onderzoek¹, laat zien dat de helft van de 15-jarigen niet graag leest of uit zichzelf, voor zijn plezier, thuis geen boek pakt.” Ook de eigen onderzoeken van Edux op een aantal basisscholen laten zien dat hoe ouder kinderen worden, hoe groter de tegenzin is in lezen en vooral begrijpend lezen. “Kinderen lezen gewoon niet

“Ze willen over dat onderwerp praten en niet, om het maar eens moeilijk te zeggen, over het op een metaniveau kijken naar taalconstructies, taalstrategieën.”

graag”, aldus Stoeldraijer. “Wij constateren dat ook op de basisschool het enthousiasme om te lezen terugloopt. Waar we met name naar gekeken hebben, is het plezier in begrijpend lezen. Begrijpend lezen is bij uitstek het vak waar leerlingen een hekel aan hebben. Er is geen vak dat zo veel irritatie en ergernis oproept, als dit vak. Aardrijkskunde, geschiedenis, biologie vinden ze allemaal prima, gymnastiek is helemaal hartstikke leuk, rekenen vinden ze min of meer leuk, maar aan begrijpend lezen hebben verreweg de meeste leerlingen een hekel. Dat neemt alleen maar toe. In groep 4/5 gaat het nog wel en vindt de helft van de leerlingen het nog leuk. Naarmate je echter verder komt, neemt het enthousiasme om begrijpend te gaan lezen af.”

Geen Nieuwsbegrip

Stoeldraijer wijst naar een recente methode, de methode Nieuwsbegrip, die juist dat leesplezier weer terug wilde brengen. Ze zijn begonnen met het regelmatig aanbieden van actuele teksten. “Nu is het gesprek over actualiteiten leuk. Dat kan boeiend zijn. Neem het gesprek over Berlusconi en de vraag of hij naar de gevangenis moet, over een dode walvis op een schip in Rotterdam of overstromingen in Thailand. Het zijn allemaal actuele onderwerpen en op zich zou dat voor kinderen toch boeiend kunnen zijn. Maar dat is niet zo. Je kunt die onderwerpen ook helemaal kapot praten, en dat gebeurt.” Joop Stoeldraijer legt aan de hand van een voorbeeld uit wat er met die actuele onderwerpen gebeurt in de lessen begrijpend lezen. “Vorige week was het onderwerp ‘Een clown

kan naar de gevangenis’, een tekst die ging over Berlusconi. Je gaat er dan vanuit, dat je met kinderen in gesprek gaat over Berlusconi. Hebben jullie van die man gehoord, wat weten jullie daar van, wat doet die man, wat heeft hij en wat wil die man? Maar”, aldus Stoeldraijer, “daar gaat het niet over. Bij zo’n tekst gaat het over vragen als: wie kan voorspellen waar deze tekst over gaat? Kinderen zien dan alleen de titel. Kinderen roepen dan allerlei onzin om te raden waar het mogelijk over zou kunnen gaan.”

Niet pikken

In zo’n begrijpend lezenles moeten er nog een heleboel andere dingen rondom de tekst gebeuren die afleiden van het onderwerp en dat maakt dat leerlingen er zo’n hekel aan krijgen. Als kind wil je misschien graag praten over het feit dat er een dode walvis de haven van Rotterdam binnenkomt. Daar wil je het best over hebben. Maar nee, je moet praten over iets anders. Je moet het hebben over een signaalwoord. Wie ziet er een verbindingswoord? Kennelijk pikken kinderen dat niet. Ze willen over dat onderwerp praten en niet, om het maar eens moeilijk te zeggen, over het op een metaniveau kijken naar taalconstructies, taalstrategieën. Ik denk niet dat het bij de psyche van die kinderen past om op die manier afstand te doen van een onderwerp en zo naar een tekst te kijken. Zeker voor de minder intelligente kinderen wordt het een hele hijs om dat metaniveau te betreden.”

Joop Stoeldraijer maakt nog maar eens duidelijk hoe belangrijk leesvaardigheid, leesbegrip en leesplezier zijn. “Teksten goed begrijpen, is heel belangrijk. Boeken kunnen lezen, informatieve teksten kunnen lezen, recepten kunnen lezen, allerlei tekstvormen kunnen lezen, is belangrijk, het is van eminent belang.” Het geldt niet alleen voor al die mensen die met hun hoofd werken, legt hij uit. Maar het geldt voor iedereen. Ook al die andere mensen moeten de magnetron en de nieuwe rou-

ter installeren. Overal waar je teksten tegenkomt, zul je begrijpend moeten lezen en het is de vraag wat je daarvoor moet kunnen.“

Explosie begrijpend lezen

In het onderwijs is nog tot ver in de vorige eeuw nauwelijks apart les gegeven in begrijpend lezen. Het is begonnen in de jaren '70-'80 van de vorige eeuw. “Toen is dat vak geëxplodeerd. Daarvoor was het geen apart vak en stond het dus ook niet op het rooster. Er waren geen methodes, er waren geen boeken voor. Cor Aarnoutse, taaldeskundige en onderzoeker van de universiteit Nijmegen, heeft toen aangegeven dat het belangrijk is om instructie te geven in begrijpend lezen. Hij gaf aan, dat het belangrijk is om strategieën te gebruiken om teksten te kunnen begrijpen. Daarna”, vertelt Stoeldraijer, “is het snel gegaan en zijn de methodes helemaal volgeplempt met die strategieën. Er zijn methodes over volgeschreven.”

Begrijp je?

“Op dit moment zijn er wel zo'n 13 methodes voor begrijpend lezen, schriftelijk

of digitaal. Dus dat wil zeggen dat je op wel 13 verschillende manieren met begrijpend lezen op school bezig kunt zijn, maar dat ze allemaal gebaseerd zijn op die leesstrategieën. Het is natuurlijk de vraag of het je helpt om een goede begrijpend lezer te worden? Ik denk van niet. Laten we nu eens een tekst nemen over die deeltjesversneller. Over die neutrino's. Ze zijn sneller dan het licht en als dat waar is, ondermijnt het de theorie van Einstein. Als je daar over leest, wanneer begrijp je een tekst dan goed? Welke strategie moet je inzetten om die tekst te begrijpen?” Stoeldraijer somt wat leesstrategieën op die je mogelijk zouden kunnen helpen, zoals het activeren van voorkennis of het voorspellen van de inhoud. “Het zal je niet helpen, want er werkt maar één ding en dat

is dat jij weet waar dit over gaat. Je begrijpt die tekst goed als je kennis hebt van die begrippen, van die wereld. Geen enkele strategie zal je erbij helpen om die tekst beter te begrijpen. Terwijl we dat op school wel doen. Wat moeten we dus doen om kinde-

ren echt goed te leren begrijpen? Dat is zorgen, dat kinderen over voldoende kennis en over voldoende woordenschat beschikken. Natuurlijk moeten al die kinderen moeten gewoon vlot kunnen lezen, dus dat technisch lezen is ook een belangrijke voorwaarde.”

“Maar nee, je moet praten over iets anders. Je moet het hebben over een signaalwoord. Wie ziet er een verbindingswoord? Kennelijk pikken kinderen dat niet.”

Concentratie en rust

Joop Stoeldraijer komt bij de kern van zijn verhaal over begrijpend lezen. “Wat ook nog heel belangrijk is voor begrijpend lezen, is een heel goede werkhouding. Soms wordt dat door leraren wel eens de meest belangrijke factor genoemd bij het begrijpend lezen. Kinderen die wat vluchtig of oppervlakkig zijn of een korte aandachtsspanne hebben, of niet zo gedreven zijn om het goed te doen, die lezen over de belangrijke zaken heen. Kinderen, die een goede werkhouding hebben, komen heel ver. Dus ik denk dat scholen daar erg op moeten letten, op rust, concentratie en aandacht.” Stoeldraijer weet ook wel, dat hij nu een onderwerp te pakken heeft, dat je als school niet zomaar even organiseert. In veel klassen wordt na een instructie, in kleine groepjes verder gewerkt. Maar

Afkeer

Joop Stoeldraijer vertelt over een recente ervaring tijdens een lezing over taal en lezen voor onderwijsassistenten in Tilburg. Hij vroeg ze naar de namen van taalmethodes of methodes voor begrijpend lezen. Nou, dat wisten ze allemaal niet, vertelt hij. Maar toen de naam van een bekende methode over tafel ging, begon zo'n beetje de helft van de zaal van die overgeefgeluiden te maken. Zo diep zat de afkeer van die kinderen van begrijpend lezen.

www.onderwijs-en-ict.org

 25 & 26 januari 2012
 Jaarbeurs Utrecht

Onderwijs & ict

**VRAAG NU UW
TOEGANGSBADGE AAN**
 Gratis en snel via
www.onderwijs-en-ict.org

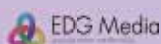
Hét platform voor ICT-toepassingen
 en -diensten in het onderwijs

Met: Management congres - Seminars Workshops - Didactiek & ICT paviljoen

Op 25 en 26 januari 2012 vindt de derde editie van de vakbeurs Onderwijs & ICT plaats in Jaarbeurs Utrecht. Bent u binnen het onderwijs verantwoordelijk voor de inzet van ICT, dan mag u deze beurs niet missen! Op Onderwijs & ICT vindt u het grootste aanbod van toegepaste ICT-oplossingen voor het onderwijs. Een groot aantal standhouders staat klaar om het nieuwste aanbod van ICT-producten en -diensten aan u te presenteren. Ook kunt u gratis een uitgebreid inhoudelijk programma met seminars, workshops, thema-pleinen en het management congres bezoeken.

Kijk voor meer informatie op www.onderwijs-en-ict.org

Mediapartner:

Kennispartner:

het is zeker niet voor alle kinderen dan eenvoudig om letterlijk je aandacht bij de les te houden. "Want ik hoor namelijk alles, die oren kan ik niet afsluiten en dan heb je nog een grappige meneer of een grappige juf die een ander groepje instructie geeft en die iets leuks vertelt. Als de juf in het instructiegroepje iets vraagt, dan kun je achter in de klas nog de vinger zien van een kind dat het antwoord weet. Dus concentratie opbrengen in een onrustige omgeving is, wat mij betreft, onmogelijk, dat kan niet."

Stoeldraijer heeft wel duidelijk gemaakt, dat leesstrategieën niet bepaald helpen om teksten beter te begrijpen en om zin in lezen te krijgen. De onderwijsinspectie schrijft in lovende zin over een school dat 'de leerkrachten leerlingen stimuleren om de leesstrategieën die ze leren bij begrijpend lezen, toe te passen bij het lezen van teksten bij de zaakvakken.' Niet alleen methodenmakers kiezen voor leesstrategieën, maar de inspectie vindt het ook een goede zaak. Even verderop schrijft de onderwijsinspectie: 'Het is belangrijk dat leerlingen de belangrijkste leesstrategieën automatiseren en routine krijgen in het toepassen ervan.' Stoeldraijer kent de reactie van

"Ze hebben onderzoek gedaan, maar kunnen in hun onderzoek niet aantonen dat onderwijs in leesstrategieën een faciliterend effect heeft voor het begrijpen van teksten."

de inspectie en denkt dat scholen er last van hebben. "Ze hebben echt het idee dat de inspectie het enorm belangrijk vindt dat er een methode voor begrijpend lezen gebruikt wordt. Ze gaan er ook zelf van uit dat

het om die strategieën gaat. En daar zit het hem niet in. Kinderen moeten teksten aanpakken met behulp van een 'stappenplan lezen'. Ik heb uitgerekend, dat het zo'n 168 keer voorbijkomt, als je altijd teksten leest met behulp van het stappenplan. Alle tijd bij begrijpend lezen gaat nu verloren aan die strategieën. Het moet gaan over de inhoud. Kinderen moeten gewoon veel weten, moeten veel woorden kennen."

Stop er mee

Overigens wordt gebruik van de leesstrategieën niet gemeten in de toetsen van Cito, vertelt Stoeldraijer. "De strategieën, waar we altijd over zeuren, worden niet getoetst. Maar je hebt ze ook niet nodig, want geen kind gebruikt ze om een tekst beter te begrijpen. Het meest frappante is in feite de uitkomst van het Panelrapport (Periodiek Peilingsonderzoek in het onderwijs door Cito) over leesstrategieën in het primair onderwijs. Cito heeft dat onderzoek opgezet omdat er 30 jaar lang wordt gewerkt met die leesstrategieën. Ze hebben onderzoek gedaan, maar kunnen in hun onderzoek niet aantonen dat onderwijs in leesstrategieën een faciliterend effect heeft voor het begrijpen van teksten. Dat hebben ze niet kunnen ontdekken. Het helpt dus niet. Nou, toen wist ik het helemaal zeker: daar moeten we absoluut mee ophouden! Dat PPON-rapport is zo overduidelijk en laat zien dat het een onzinnige bezigheid is. Ik begrijp echt niet waarom de inspectie daaraan vasthoudt!"

¹ Sinds 2000 wordt om de drie jaar in een groot aantal landen een representatieve steekproef getrokken van 4.500 - 10.000 15-jarige scholieren in het onderwijs. Ze worden uitgebreid getoetst worden op hun kennis en vaardigheid op het gebied van taal (moedertaal), wiskunde, en natuurwetenschappen. In 2009 werd begrijpend lezen getoetst.